

STORM OVER MIEN

**EN RAPPORT OM STORMEN GUDRUNS
KONSEKVENSER**

AV
CLAIRE LIEBERATH

STORM ÖVER MIEN

INNEHÅLL

Inledning	2
Mienbygden - Kortfattad historik	3
Syfte och metod	5
Stormen	6
Upplevelsen	7
”Dagen därpå” (verkligheten)	9
Vardagen	12
Information och beredskap	18
Ekonomi	21
Humör och hälsa	27
Åtgärder och framtiden	31
Sammanfattning	36
Temahelg	40
Program	41

INLEDNING

Den 8 januari 2005 svepte stormen Gudrun fram över stora delar av södra Sverige. Hon gav på sina håll upphov till enorma förödelse och därmed förändringar som påverkat och fortsatt kommer att påverka våra liv lång tid framöver. För många människor blev stormens konsekvenser mycket kännbara på det ekonomiska planet och självfallet påverkades man samtidigt rent psykiskt då man oroade sig för såväl nuet som framtiden. Fysiskt var förödelserna förvisso hanterliga för de flesta, men det har varit och är fortfarande en stor extra arbetsbörda att ta hand om allt som ligger som plockepinn i skogen.

Även de som inte har skog och som inte drabbades i sin utkomst har påverkats. Upplevelsen av naturens våldsamma härjningar har för många varit chockartad. Flera har bokstavligt talat fångats i vindstötarnas raseriutbrott och har suttit fast på den plats där de råkade befinna sig, i ett hus, i en bil, i skogen, på vägarna. Stormen har givit anledning till tankeställare av olika slag. Bland annat har man börjat fundera en hel del över naturens ohämmade våldsamt och människans, på många sätt, försvinnande litenhet. Vi är många som vill tro att vi i civilisationens och teknikens tidevarv närmast kan tämja allt obekvämt som måhända har hotat våra förfäder; många som räknar med att det är vi som besegrar naturen och inte naturen som besegrar oss.

Det har visat sig att vi är oerhört sårbara. När naturens krafter slår till för fullt slås samtidigt all den teknik ut som vi är så beroende av i vår vardag: Värme, el, vatten, telekommunikation, infrastruktur. Speciellt de som bor på landsbygden klarar sig för det mesta ganska bra, eftersom väldigt många har möjligheter att elda med ved och därför kan hålla värmen så någorlunda. En del har fortfarande en gammaldags brunn med hissanordning. Stearinljus och fotogenlampor har de flesta. Sätillvida kan allting fungera ganska

bra, även om det är tungt och hårt och slitsamt och det tär på krafterna. Mest av allt tärde detta liv på de yngre barnfamiljerna vars livsmönster skiljer sig radikalt från det mesta som den äldre generationen varit med om.

Många i den äldre generationen minns hur det var att leva utan nutidens självklara 'moderniteter' och generellt har landsbygds-innevånarna en viss vana att leva med en osäker infrastruktur där avbrott av olika slag är legio. Landsbygden drabbas alltid hårdast eftersom el- och telebolag, kommun med flera prioriterar dessa områden mycket lågt vad gäller såväl underhåll som ny-investeringar.

I dagens samhälle är de vuxna förvärvsarbetande över lag, i den utsträckning det nu går att få ett arbete. För familjerna innebär det en livssituation som kan vara ganska jäktig, även om man bor på landet. Avståndet till arbetsplatsen är ofta långt, och timmarna hemma blir inte så många och långa. I en situation som den som uppstod efter januaristormen är det inte konstigt om man blev stressad; det skulle eldas på morgonen innan man gav sig iväg från inomhusmörker till utomhusmörker, och när man kom hem framåt kvällen var det åter mörkt både inne och ute. Huset hade hunnit bli iskallt, det skulle åter eldas, alla var hungriga, trötta m.m. Även om det var en relativt mild januari månad, ett faktum som uppskattades av de flesta, så känns det alltid ruggigt inomhus vintertid om man inte kan elda ordentligt.

MIENBYGDEN - Kortfattad historik

Sjön Mien ligger i södra delen av Kronobergs län, bara ett fåtal kilometer från gränsen till Blekinge län. Runt Mien ligger i allt nio byar vilka tillsammans utgör ett område som kallas Mienbygden eller Midingsbygden. Mienbygden är delad i två socknar, Urshults socknen på västra sidan och Tingsås socknen på östra sidan om sjön Mien.

Mien rinner ut i Mieån, vilken bildar gränsen mellan två av byarna, Gäddeviksås och Midingsbråte. Mieån fortsätter ner till Karlshamn.

Mienbygden var tidigare en traditionell jordbruksbygd där såväl större som mindre jordbruk hade möjlighet att försörja sig på lant- och skogsbruk. I 1800-talets slutskede fanns det knappt någon skog kvar att avverka och den flottningsverksamhet som hade funnits på Mien och Mieån fick läggas ner 1911. Kring mitten av 1900-talet påbörjades stora avvecklingar av lantbruket. Den ökade mekaniseringen och strukturrationaliseringen slog i första hand ut småskaliga och mindre bärkraftiga jordbruk. De överlevande jordbruksföretagen var de som lyckades expandera. Resultatet av denna tendens var att också handelsbodarna försvann liksom kommunikationerna försämrades i takt med att många flyttade från området (Charlotte Gustafsson "FÖRÄNDERLIG LANDSBYGD – exemplet Mienbygden", Göteborgs Universitet 2002).

Denna utveckling var ingalunda unik för Mienbygden utan tendensen att folk på grund av bristande försörjningsmöjligheter flydde landsbygden till fördel för tätorter och storstäder var allmän i hela landet.

Medan inflyttningen till bygden hade varit stor i 1800-talets början och fram till dess att laga skifte genomförts, så blev det alltså senare precis tvärtom.

Enligt folk- och bostadsräkningen ultimo 2005 finns det 264 personer fördelat på ca 150 hushåll i Mienbygden. Att det samtidigt finns ett 60-tal fritidshusägare, huvudsakligen av danskt eller tyskt ursprung, talar sitt eget tydliga språk. Fritidshuset är oftast gamla backstugor och torp, men det finns också exempel på skolor som har förvandlats till sommarhus, liksom det finns större gårdar som i dag enbart nyttjas till fritidsboende. Befolkningsutvecklingen fortsätter med andra ord att följa den nedåtgående kurvan som för allvar inleddes för ett drygt halvsekel sedan.

SYFTE och METOD

Mot bakgrund av januaristormen och dess svåra följder beslutade Miengruppen, som är en lokal utvecklingsgrupp, sig i mars 2005 för att genomföra en enkät för att få en uppfattning av hur invånarna i Mienbygden hade upplevt det. Ca 150 enkäter skickades ut och en dryg tredjedel av ortsbefolkningen besvarade enkäten. Av svaren kunde man läsa hur länge hushållen hade varit drabbade av telefon- och strömlöshet, om man drabbats ekonomiskt och/eller psykiskt, om man hade fått/haft behov av hjälp med mycket mera. Det ligger i enkätens natur att man kryssar för ett alternativ för varje fråga, vilket innebär att man inte kan göra någon djupare analys med utgångspunkt i de framkomna svaren. Däremot kan enkät och svar fungera som en indikation och inspiration till att arbeta vidare i en viss riktning.

Enkäten följdes upp av ett 10-tal djupintervjuer, vilka genomfördes under våren 2005. Det handlar i huvudsak om halvstrukturerade intervjuer; ett antal frågeställningar bildade utgångspunkten i samtal av ganska informell karaktär. Frågeställningarna ”betades av”, men det kom inte så mycket att handla om strikta frågor och strikta svar, utan intervjuerna fick snarare karaktär av diskussioner där båda parter fick tillfälle att framföra sina synpunkter.

Alla intervjuer är inspelade på band och därefter utskrivna mer eller mindre i sin helhet. Vissa passager har inte skrivits ut och det kan bero på olika saker: språkförbistringar eller dialektala omöjligheter, att det plötsligt blivit dålig kvalitet på ljudet eller att det som sagts har sparat ut helt och hållet. Alla intervjuade har garanterats anonymitet, men jag har dock förbehållit mig rätten att använda citat på ett sätt så att upphovsmannen inte skulle vara igenkännbar. Dessutom har jag gjort informanterna uppmärksamma på att intervjuerna med stor sannolikhet kommer att skickas till Folklivsarkivet i Lund.

Banden med intervjuerna kommer också att bevaras då de innehåller en ovärderlig skatt vad gäller dialektalt material.

Eftersom det var viktigt att få så stor bredd som möjligt i intervju-materialet gjordes en uppdelning av hushållen i kategorier. Medan de tre huvudkategorierna är åldersrelaterade, så är de var för sig indelade i kategorier vars kriterium är huruvida man är skogsägare eller inte.

Följande kriterier gällde:

Hushåll bestående av pensionärer med skog

Hushåll bestående av pensionärer utan skog

Medelålders med skog

Medelålders utan skog

Yngre barnfamiljer med skog

Yngre barnfamiljer utan skog

Det hade varit intressant att genomföra intervjuer med någon tonåring liksom det också hade varit önskvärt att göra en intervju med någon fritidsboende dansk eller tysk, men tiden medgav tyvärr inte detta. Inte minst de unga som ytterst sällan deltar i den lokala debatten, vilken ofta handlar om just deras generation, hade varit spännande att höra. Det är de unga som utgör grunden för bygdens potentiella överlevnad.

STORMEN

Stormen, som egentligen inte bara var en storm utan faktiskt utvecklades till en orkan, kom just på grund av orkanstyrkan som en överraskning. Det hade utfärdats varningar från SMHI, och visst var man kanske i någon mån förberedd vid flera vitala samhälls-

centraler, men eftersom det dröjde innan det riktigt blev någonting av det hela, så var det ganska många som ryckte på axlarna och lade ner den akuta beredskapen. Frågan är, så här i efterhand, om det hade varit till någon nytta om man haft till exempel 25 istället för 5 man i beredskap hos bland andra Kreab. Ovädret var ju under ett antal timmar så kraftigt att det var förenat med livsfara att bege sig ut överhuvudtaget.

Vad man kan ställa sig frågande till är att de personer som ingår i Tingsryd kommuns krisgrupp var så pass utspridda som de var. Är man medveten om att en katastrofliknande situation möjligen kan inträffa, så bör man nog se till att åtminstone en del av gruppen håller sig inom absolut räckhåll. Som situationen urartade kunde inte kommunens personal, i likhet med många andra, ta sig från sina hem eller den plats där de råkade befinna sig på grund av alla nerblåsta träd. Vad värre var, krisgruppens medlemmar kunde inte komma i kontakt med varandra eftersom telefonin var satt ur funktion. Just frågan om kommunikationsmöjligheterna mellan viktiga poster och personer är värd att ägnas stor uppmärksamhet.

UPPLEVELSEN

Hur reagerade folk i allmänhet och Mienborna i synnerhet när stormen blåste som värst?

En del upplevde inte att det lät så våldsamt eller verkade så farligt som det faktiskt visade sig att vara. Först morgonen därpå när dagsljuset trängde undan nattens mörker måste man konstatera att förödelserna talade sitt helt eget språk. Och för somliga blev det då en chock när de förstod hur nära en katastrof de själva varit.

Andra, som var ute på vägarna, kanske på väg hem från andra delar av landet, och som så att säga körde in i orkanens öga hade självfallet helt andra upplevelser. Någon berättade att deras hemfärd från Växjötrakterna, som normalt går på en timme, kom att bli

en resa på 6-7 timmar. Och det var inte bara så att det blev en lång färd, den blev omskakande också; bilen närmast hoppade och var emellanåt mycket svår att hålla kvar på vägen, ångest och panik tog tidvis överhand och praktiska, fysiska hinder i form av nedfallna träd som fullkomligt spärrade framkomligheten varvades med den psykiska skräcken.

”Sen började det storma, så vi var inte hemma från Växjö förrän vid 21-tiden. Det var ju träd som hade blåst ner, folk var ute och sågade med handsågar. Och häruppe kunde vi ju inte köra över Källebult och den vägen, för där låg fullt av träd.”

Senare berättade samma informant att andra påstått att det blev värst mellan klockan 22 och 02, men det var ingenting han hade ont av, för då sov han tungt och gott i sin egen säng.

Av någon outgrundlig anledning fungerar människan så att hemmet framstår som det enda trygga. Därför lyckas man tydligen att trotsa farorna och satsar allt på att ta sig hem.

Ofta handlar det naturligtvis om att man vill hem till de sina. Man vill försäkra sig om att ens nära och kära mår bra och samtidigt också lugna dem genom sin egen närvaro. Men även människor, som inte har någon som väntar på dem hemma, är ivriga att komma hem till sig. Där finns det invanda, tryggheten, sakerna man känner igen. Det är ju inte så att man kramar om föremålen precis, men många saker har en historia som leder tankarna till personer som man håller av och det kanske kan vara en av förklaringarna till ett till synes irrationellt beteende. En annan förklaring är troligtvis att hemmet i det här fallet representerade ordningen i det kaos som naturens krafter gav upphov till.

Människor som bor på landet är ofta något så när förberedda inför

naturens oberäkneliga humör. De flesta har stearinljus hemma liksom åtminstone en fotogenlampa är vanlig att ha i beredskap. Många samlar regnvatten i tunnor och inför oväder ser man till att fylla dricksvatten i grytor, hinkar, kärl och vad som annars finns till hands.

Det är inte helt ovanligt med strömavbrott av ett par dagars varighet och det brukar man klara ganska galant. För att hålla värmen stänger man av en stor del av huset. Vattnet är inget större problem när det handlar om ett par dagar och eftersom avbrotten oftast inträffar vintertid så brukar också mat från kyl och frys att klara sig.

”DAGEN DÄRPÅ” (VERKLIGHETEN)

Denna gång var det annorlunda. Även om man kanske inte förstod omedelbart på lördagskvällen, så var det en sån kontrast mellan det fruktansvärda oväsen som träden hade fört och den knäpptystnaden som härskade på söndagsmorgonen att man förnam att det var allvarligt, mycket allvarligt. Och när människorna gick ut ur sina hus och såg hur det såg ut började de så sakteligen inse att det här skulle inte vara över på några dagar.

Ändå tenderade man att skjuta ifrån sig obehaget. Man vet att katastrofer inträffar, men det är alltid på andra platser, vilket i praktiken innebär att det är incidenter som man konfronteras med på TV eller via tidningar. Det ständiga bombardemanget som man utsätts för via media gör att man blir avtrubbad samtidigt som informationsflödet har förmågan att förvränga verkligheten; det som händer på någon annan plats och som vi får serverat i dramatiserad form kan verka ha en större effekt på individerna än det som händer runt husknuten.

Hur reagerade folk då? På sina håll gick man man ur huse för att skaffa sig överblick över situationen och för att börja såga upp det som låg på vägarna så att man hade en möjlighet att ta sig från en plats till en annan. Någon direkt ordning var det inte, utan folk agerade mest precis runt omkring sitt eget. På ställen med lite "tätare" bebyggelse samlades man en stund för att begrunda förödelserna, men därefter gick var och en åter till sitt för att sköta alla praktiska problem i hemmet.

Arbetsfördelningen var i inledningsskedet uppdelad i absolut traditionellt manligt-kvinnligt. Det var männen som gick ut med motorsågarna, männen som släpade stockarna, hämtade vatten, bar in ved, medan kvinnorna försökte ordna med mat, tog hand om barnen, skötte den eldningen som var möjlig med mera.

Bland de hushåll jag pratat med fanns förbluffande få som hade vedspis i köket. De som en gång haft, men som tagit bort den på 1950-60-talet, då den bara stod där som en pinsam påminnelse om det gamla "Lort-Sverige" (Ludwig Nordström), ångrade bittert att de själva eller deras föräldrar hade påverkats av den tidens trender. Flera av dem var faktiskt inställda på att installera en ny. Det fanns dock exempel på hushåll som hade vedspis som de eldade i. Men vissa informanter verkade tycka att det var så oerhört besvärligt att laga mat på den att det inte blev till mycket annat än makaroner. Det tog en evighet att få vedspisen så pass varm att man kunde börja laga mat, sade de. Andra gjorde gällande att det antagligen mera handlade om teknik och tålmod och inte minst tålmodet verkade vara det som tröt mest. Att överhuvudtaget vara tvungen att befatta sig med hushållssysslor efter en tröttsam arbetsdag, gringiga ungar och avsaknad av alla elementära bekvämligheter var helt enkelt mer än somliga kunde hantera.

Bland de äldre som hade kvar sin vedspis var det ingen som klagade. De sade sig uppleva det som att återgå till något gammalt och välbekant. I allmänhet verkar den generationen ha vanan att

leva enligt ett helt annat mönster. Vatten hämtade man från brunnen flera gånger om dagen, och det var för såväl ung som gammal så pass besvärligt att man bara av den anledningen inte konsumerade mer än absolut nödvändigt. En kvinna i 70-års åldern ryckte lite på axlarna när hon sade:

”Katastrof är en katastrof, man måste tåla lite också. Själv är jag van vid lyse sen jag var liten, men många äldre de hade ju ingen ström förr. Jag tror att vi tål mer än de yngre som blir handikappade om de inte kan vrida på kranarna.”

Speciellt för familjerna med skolbarn blev det verkligen som en ”dagen därpå” -upplevelse. Barnen hade haft jullov i över två veckor och ledigheten hade varit tillräckligt lång för att det skulle uppstå en del irritationsmoment inom familjerna. Det var hög tid att komma tillbaka till skolan och överhuvudtaget återgå till den normala vardagen. Eftersom Tsunami-katastrofen hade inträffat under jullovet och alla visste att det fanns skolbarn från trakterna i de drabbade områdena, så var det också viktigt för barnen här att komma till skolorna och få reda på vad som hade hänt. Även om man hade pratat mycket med sina föräldrar om det värst tänkbara, så var det ju i skolmiljön som gemenskapskänslan med kompisarna fanns. En gemenskapskänsla som ger upphov till ett alldeles eget språk och en egen kod barnen emellan.

Skolstarten försenades ett par dagar, åtminstone för de barn som gick på Trojaskolan i Ryd, eftersom även tätorten Ryd var utan ström i två dygn. Det frestade på alla och inte minst på föräldrarna. Något som bland annat föräldrar har framhävt som positivt angående stormen var att Tsunami-katastrofen, med de otaliga offer den skördade, kom att minska i betydelse i barnens medvetande. Det fanns plötsligt mycket reella här-och-nu problem vars påtaglighet var hanterbar på ett helt annat sätt.

Så lät det från en mamma:

”Jag tyckte att när stormen kom, så var det rätt skönt, för det tog liksom udden av det som hände i Thailand och då var det stormen man pratade om i skolan. Man tog bort lite av den stora katastrofen därnere, för helt plötsligt så handlade det om ström och vatten, om vi fick strömmen tillbaks till nästa dag, så jag tyckte det var bra för barnens skull att stormen kom här.”

Men lustigt nog så kunde samma person som pratat i mycket positiva termer om den medmänsklighet och omsorg om varandra som Tsunamin gav upphov till i nästa andetag konstatera, att den lokala katastrofen inte hade givit anledning till mera omsorg om grannen. Sambanden kan tidvis vara svåra att genomskåda.

VARDAGEN

Hur fungerade då det praktiska livet? Hur eldade man, lagade mat, fick tag i vatten, tvättade sig själv och sina kläder, höll rent? Det finns en uppsjö av sysslor som är så invanda att vi knappt tänker på hur vi egentligen utför dem.

Någon enstaka familj kände sig tvungen att flytta eftersom de hade ett spädbarn och de tyckte att det var för svårt att hålla det tillräckligt varmt i huset. Men hade de varit utan barn hade de aldrig flyttat. De allra flesta lyckades med konststycket att skaffa reservkraftverk med vars hjälp de kunde klara värmepannans cirkulationspump. Dock var det ingen enkel sak att få tag i reservkraftverk, man fick ringa runt till en massa olika handlare och de som hade på lager ville inte lägga undan. Det gällde att vara snabb och att ha reservkapital efter julen. Marknaden fungerade i vanlig ordning, den närmast desperata efterfrågan fick priserna att

stiga märkbart dag för dag. De som av någon anledning inte inhandlade elverk i januari kommer för övrigt inte billigare undan i dag. Snarare är det så att handlarna helt kallt räknar med att det finns en kundpotential bland alla de som ännu inte köpt, varför priserna ligger kvar på samma höga nivå. Ingen vill riskera att vara utan ström igen.

Mat kunde man som sagt laga på vedspis, alternativt gasolkök, spritkök och liknande. Somliga passade på att hälsa på mera lyckligt lottade människor, som hade ström, betydligt oftare än vad de annars skulle gjort. Dessutom åkte man till Tingsryd, Karlshamn med flera ställen och åt varm mat, vilket bidrog till att det ändå upplevdes som en ganska så trevlig tid därför att man gjorde saker som man inte brukade. Överhuvudtaget var det flera som uttryckte att det kändes fint att vardagen blev annorlunda, både som en kontrast till chocken efter stormen, men också för att man gjorde saker 'utöver det vanliga'. För många äldre är vardagen i normala fall en stilla lunk och det är sällan att rutinerna bryts. Nu kunde man ta sig friheten att åka i väg till tätorten ett flertal gånger för att gå ut och äta. Det kom närmast att kännas som en mänsklig rättighet. Dessa utflykter gjorde att man bättre klarade av alla besvär.

Vattnet tyckte många var den tyngsta biten. Alla på landsbygden har egen brunn och det går ju i princip bra att hissa upp vatten ur den. Ofta måste man dock först lyfta bort ett mycket tungt cementlock, som måste vara på för mössens och råttornas skull, och sen skall man bära in vattnet i hinkar och det väger en del. De som har djupborrade brunnar hade inte samma möjligheter att dra upp vatten eftersom dessa brunnar dels är smala och dels kan vara upp till 150 meter djupa. En lösning på vattenproblematiken kunde vara att ta med sig hem i PET-flaskor från arbetet så att det åtminstone fanns dricksvatten.

De flesta har alltid tunnor där de samlar regnvatten, men även det tog slut. Det var huvudsakligen regnvatten som användes till att

spola i toaletten och det gick så klart åt en del. Somliga hämtade vatten i sjön, fast det var ganska besvärligt om man inte hade traktor. Slutligen så fanns det de – äldre - som var så lyckligt lottade att militären eller hemvärnet kom hem till dem med vatten efter en dryg vecka. Men som en man sade, då skulle man ju ha rena kärl att förvara det i och det hade man inte just till hands. Många förvånades över hur mycket vatten man egentligen använder, att ta in 60 liter om dagen till ett hushåll på två personer känns våldsamt när det skall bäras. De 150 liter per person och dag som man i vanliga fall räknar med att det går åt kan i ett sådant läge ge upphov till en tankeställare.

De som hade reservkraftverk kunde för det mesta få ut så mycket ström att det räckte till någon lampa också. För övrigt prioriterade speciellt barnfamiljerna strömöverskottet till att kunna se på TV. Annars var det stearinljus och fotogenlampor som gällde. Många svor efteråt att det skulle dröja mycket länge innan de satte ett stearinljus på bordet igen. Det som tidigare förknippats med trevnad fick efter den här tiden ett helt annat symbolvärde. Man kunde nästan få en känsla av att en del föredrog en naken, elektrisk glödlampa framför det levande ljuset.

Både stearinljus och fotogen, men också batterier, blev väldigt fort bristvaror. I de drabbade områdena var det omöjligt att få tag i någotdera eftersom en sann hamstringsvåg hade svept över nejden, varför det reservlager av ljus som hemvärnet senare hade med sig och kunde dela ut av kom väl till pass. Det ljus man kunde ordna med räckte för att se att laga mat och dylikt medan läsning och annat ljuskrävande blev betydligt svårare. Därför blev det helt enkelt så att folk i viss mån återgick till svunna tiders bruk och gick och lade sig vid 20-21-tiden. Men medan man tidigare utnyttjade den mörka tiden till bland annat att berätta historier så var i alla fall inte det en gammal tradition som återupptogs.

Historieberättandet verkar vara en sed och ett sätt att umgås som

fullkomligt fallit i glömska. Det var som om det inte ens fanns kvar en romantisk föreställning om hur man förr brukade sitta tillsammans och "komma varandra vid". Om man i en annan situation diskuterat vanor som TV-tittande, TV-spel, datorspel och dylikt, aktiviteter som inte minst barnen är starkt beroende av, så hade man säkerligen framhävt forna tiders sedvanor med en viss nostalgisk längtan. Men i samma ögonblick som man själv drabbas av avsaknaden av dessa olika tidsfördriv ser situationen något annorlunda ut. TV:n och spelen fungerar som parkeringsplatser för barnen och en ibland oreflekterad avkoppling för de vuxna. En del äldre erkänner villigt att de tittar på en massa skräp på TV:n och påpekar själva att det rör sig om slötittande. Andra däremot hävdar envist att de aldrig tittar på annat än nyheter och markerar därigenom att de håller sig för goda för att titta på likgiltigheter. Till synes en sanning med modifikation om man lyssnar till flera parter inom ett och samma hushåll.

Det är vanligt att man har både en och två frysar på landet eftersom man tenderar att handla in i större mängder och dessutom har man ofta vilt, lamm, gris, bär med mycket mera. Inte alla hann skaffa reservkraftverk förrän matvarorna började tina. Några familjer lyckades lämna sina matvaror i släkt och vänners frysar, men först gjorde de dock en grovsortering. Allt fick inte rum, och vissa saker hade kanske redan börjat 'safta'. Somliga kokade kräm av bären, andra kom på att göra orkansylt, men det var inte många som lade sin energi på sånt. Tendensen var att man slängde en mycket stor del av det som fanns och det verkar inte som många kom på tanken att frossa i de godaste bitarna med en gång.

Det kunde till och med upplevas som ganska besvärligt att lämna sina matvaror i andras frysar, för det innebar att man kände sig tvungen att åka iväg, kanske ända till Karlshamn, och göra rent i det lånade frysutrymmet sedan strömmen kommit tillbaka. Då var det kanhända enklare att som någon gjorde, sätta box med innehåll på ett släp och forsla bort den till någon som hade ström.

Det fanns enstaka individer som fann att vardagen blev en utmaning i positiv bemärkelse. Man fick hitta på saker och sätt att klara det som vanligtvis är mycket enkelt och utmaningen tycktes ligga i att det ur eländet faktiskt föddes en kreativitet och påhittighet. Man var tvungen att hitta nya strategier för sin överlevnad.

I fråga om strategier och lösningar för att allmänt klara vardagen är det klart att man kunde ta till lite gamla, beprövade knep. Trots exempel på mera kreativa påhitt för att lösa akuta problem, så verkade folk överlag såväl trötta som lätt uppgivna. Och mot slutet kan man väl säga, att det var inte en timme för tidigt som strömmen kom tillbaka. Det var nog så att just i de ögonblicken tänkte den enskilde, att nu klarar jag inte två minuter till. Och när det var ett faktum, lamporna var tända som de hade lämnats mellan 10-22 dygn tidigare, så blev det en stor besvikelse när de släcktes igen - för att åter tändas och så vidare, då strömleveransen länge förblev opålitlig.

Telefonen var ett annat problem, att vara utan blev för många en påtaglig saknad. Man kan säga att saknaden eller avsaknaden av telefon upplevdes på olika nivåer. Den blotta känslan av att inte kunna kommunicera med omvärlden kunde vara lite chockartad. Vi är så oerhört vana vid att kunna lyfta på luren och ha möjlighet till kontakt med vem vi vill. Nu var linjen död. De flesta kunde inte låta bli att försöka föreställa sig hur det skulle gå om det hände någonting, om någon blev akut sjuk, råkade ut för en olycka. Eller om det skulle börja brinna någonstans. Hur fick man då tag på hjälp? Fantasin skenade iväg, just som den brukar i låsta situationer. I början var det ju dessutom så illa att man på vissa platser var ur stånd att ta sig någonstans överhuvudtaget, så om olyckan skulle vara ute så skulle det kunna gå riktigt illa.

"Och det kändes ju inte så trevligt att sitta här i så många dygn. Om nånting hände så kom man ingenstans, och man kunde inte meddela någon.

Visst, en helikopter kan landa här, men då måste man få tag på någon som kan skicka den.”
(Yngre kvinna)

Det var inte bara den fasta telefonin som drabbades utan även mobiltelefonerna upphörde att fungera. Dessa gick så småningom att använda ett antal kilometer från Mienområdet, men uppladdningen blev nästa problem på dagordningen.

Det fanns dock de som tyckte att det var alldeles fantastiskt härligt att vara utan telefon, de som tydligen njöt tystnaden i fulla drag.

”Konstigt nog, sån lång tid, så klarade vi oss bra och ibland kände man det här lugnet och tystnaden, hur dom hade upplevt det förr i världen när dom inte hade allt detta moderna. Man kände så i sinnet, ingen som ringde, bara tyst och avkopplat. Bara sitta och tänka och ha det skööönt, så det var en mycket härlig tid på det viset.”
(Kvinna i 60-års åldern)

Men det rörde sig om äldre som inte var beroende av kontakt med omvärlden och som kanske lika gärna kunde dragit ut jacket under normala omständigheter om de inte hade lust att prata med andra. Yngre generationer tyckte, förståligt nog, att det var hopplöst att vara utan telefon. De ställde sig oförstående till att det skulle ta så lång tid att koppla ledningarna igen och pekade på orättvisan i att landsbygden prioriterades så lågt på bekostnad av tätorterna. Argument som framhölls var att invånarna på landsbygden betalar såväl abonnemangsavgifter som skatt i likhet med alla andra, så varför straffas?

”Vi betalar ju faktiskt en fast månadsavgift, om det nu är till el- eller telebolag, och vad ska den kostnaden gå till? Är det inte meningen att den

*ska gå till reparationer och underhåll?”
(Kvinna i 40-års åldern)*

Alla var i och för sig väl medvetna om att oerhört mycket hade trasats sönder under stormen. Men det fanns samtidigt en inställning att det inte hade behövt bli så illa, alternativt att det skulle gått mycket fortare att reparera om el- och telebolag från början hade tagit sitt ansvar. Med andra ord, om de avgifter som kommer dem till del hade använts till det de är ämnade för, nämligen underhåll och reparationer. Det är till exempel ett välkänt faktum att landsbygdens elkonsumenter betalar betydligt högre nätavgifter än tätortens. Det legitimeras med att det krävs ett avsevärt högre antal stationer i glesa områden.

Däremot så kan inte den högre avgiften legitimeras om man samtidigt låter nätet förfalla.

INFORMATION och BEREDSKAP

En stor del av samhället var utslaget och de vanliga mekanismerna satta ur spel. Det var som man kunde föreställa sig att allting faktiskt skulle byggas upp på nytt, nya organisationer sätts i gång, andra instanser aktiveras. En situation som antagligen kunde påminna om ett krigstillstånd. Kaos.

Fastän ett flertal aktörer som Telia, Kreab, Sydkraft, Länsstyrelsen med flera sedermera har slagit sig för bröstet och framhävt sin egen förträfflighet var det ganska få som hade tillräcklig sinnesnärvaro att på ett vettigt sätt handskas med situationen då och där. Många av de omtalade aktörerna verkade istället irra omkring som yra höns. Det är kanske inte enbart klandervärt, det var en högst ovan situation. De som bäst förmådde att hantera katastrofläget verkade vara de som har bakgrund i det militära, dvs. människor som är vana att organisera, utdela order, ta ansvar.

Vad gjorde man om man befann sig i Mienområdet, två mil från närmsta tätort?

Hur fick man reda på vad som hände, när man kunde förvänta sig ett mera normalt läge, vart man kunde vända sig för att få hjälp med olika problem? En del hade sin radio att förlita sig på, hoppfulla att kunna få in Radio Kronoberg. Inte alla äger en radio som kan gå på batterier. Hade man tur så fungerade det och via radion kunde man, förvisso lite sent i förhållande till bussavgången, få reda på om skolan var öppen. Vidare var det främst via radion som man fick nys om värmestugornas existens samt deras öppet-hållande. Förutom Radio Kronoberg var Smålandsposten en pålitlig informationskälla med sin lokala nyhetsbevakning och sina vardagliga bulletiner. Smp informerades dagligen av kommunen som i sin tur däremot dröjde länge med att nå ut med någon som helst information till medborgarna.

De som varken hade tidning eller en fungerande radio hade således problem att hålla sig ajour med läget. Kommunen skickade ut meddelande med posten två gånger under loppet av de första 11 dyggen. Något papperslöseri har det alltså inte varit tal om. Och det som kom ut kom alldeles för sent.

Elbolag såväl som telebolag gjorde säkerligen sitt bästa vilket inte alls var tillräckligt bra och ytterst sparsam information, om alls någon, utgick från diverse bolag. Det kunde tyckas vara kommunens uppgift och ansvar att samla ihop inkommen information och kommunicera den vidare till berörda invånare. Någon måste agera spindeln i systemet och ta på sig uppgiften att ha det övergripande ansvaret.

Det verkade inte råda delade meningar om att landsbygden, i det här fallet Mienbygden, prioriterades lågt på listan.

”Stormen kan man ju inte rå på. Men sen är det ju kommunen, dem kan jag vara irriterad på, de bara rår om sitt eget område först, men vi

*som bor i ytterområdena, äsch, dem tar vi sist.
Och så är det alltid. Dom förstår inte att vi klagat,
men själva så skriker och gnäller de om strömmen
går i ett par timmar bara. Det är ju konstigt, för
de ska ha hjälp pang bom, det är många som har
sagt det, men de kan inte förstå att man ska klaga
när man bor på landet. De skulle själva vara
utan ström i en vecka, så fick de se.”
(Kvinna i 50-års åldern)*

Det är inte omöjligt att invånarna i ytterområdena skulle vara åtminstone lite mindre missnöjda om de bara vetat vad som försiggick, med andra ord om kommunen ansträngt sig att informera om läget. Det hade säkerligen också upplevts positivt om någon från kommunen bemödat sig att in persona möta upp i bygden och ge intryck av att bry sig. Ortsbefolkningen tycktes för övrigt få lite information från de olika reparatörerna som var ute, men det blev ofta information av ett slag som ändrade karaktär allteftersom. Slutresultatet blev därför mera något som liknade ryktesspridning än uppgifter vars innehåll man kunde förlita sig på.

Om det kommunala informationsflödet fungerade dåligt, hur var det då med beredskapen? Visste de som ingår i kommunens krisberedskap exakt vad de skulle göra och inte mindre viktigt, gjorde de det som förväntades av dem? Varningar från SMHI fanns, men det är frågan om de överhuvudtaget togs på allvar. Människor som ingår i en krisberedskapsgrupp måste helt logiskt vara beredda i tillfälle av kris, om det så bara handlar om en varning för att en sådan eventuellt kan inträffa. Så långt var allt klart och tydligt, varningarna fanns. Men de som ingår i krisberedskapsgruppen fanns inte på plats. Och läget blev som bekant så krisigt att de inte ens kunde nå, ej heller ta sig till centralorten. En yngre informant har kommenterat kommunens agerande, och brist på samma, såhär:

”Man tycker ju att det här skulle man tänkt igenom innan så man visste vem som skulle ta dom här besluten, för att dom var kanske redan fattade. Det var bara att verkställa dem när det väl hände en sån här sak att när SMHI varnar för stormbyar av en viss magnitud, då vet man, då sätter man i gång den här kedjan, då ska det finnas de här fem människorna på Tekniska roteln osv., som sitter och tar emot de här samtalen och noterar att nu har strömmen gått här, nu ligger det träd över den vägen, nu får vi ringa nån i Gäddeviksås så dom får öppna, alltså det skulle vara nedskrivet. Den här planen jobbar vi efter och då behöver bara en människa fatta beslut, att nu verkställer vi.”

Det har självfallet funnits många synpunkter på hur exempelvis kommunen borde och kunnat agera, både med hänsyn till information och beredskap. Lika självfallet har det alltid varit lätt att framföra kritik. Den som inte själv är formellt ansvarig har alltid kritiska synpunkter att framföra mot den formellt ansvariges agerande. I det här fallet skulle man kunna säga att en offentlig tillgänglig, effektiv handlingsplan i kombination med ett aktivt samarbete med landsbygden skulle kunna ha förtroendefrämjande och positiva effekter.

EKONOMI

Mienbygden tillhörde långt ifrån de värst drabbade områdena. Men allt är ju relativt och det faktum att andra orter var betydligt mer utsatta ändrade naturligtvis inte på Mienbornas uppfattning om att det var illa nog hos dem. Vindarna drog fram olika hårt på olika ställen och skogarnas sammansättning är också olika. Runt Mien

finns till exempel en hel del lövskog vilken inte drabbats på samma sätt som granskogen.

Enligt enkätsvaren, som var anonyma, stod det jämt mellan de som ansåg sig drabbade i ekonomiskt avseende (hårt eller märkbart) och de som inte ansåg sig drabbade (lite eller inte alls).

Bland de hushåll jag intervjuade var det däremot ingen som tyckte att de drabbats våldsamt. Det är omöjligt att veta om informanternas utlåtande beror på att det skulle kunna uppfattas som ett erkännande av att man nu befann sig i en svår situation och att ett sådant erkännande kunde tänkas kollidera med individens stolthet. Hade jag som intervjuare varit en utifrånkommande, anonym person kan det inte uteslutas att man hade givit uttryck för vissa bekymmer.

”Det är klart att det hade varit hårdare om vår ekonomi hade varit helt beroende av skogen, men vi är ju pensionär er, så vi är ju inte så beroende av det.”
(Manlig pensionär)

Överlag var det så i området att mellan 10-20% av träden föll. Självfallet låter det av mycket mer om någon äger 300 ha än om man ”bara” äger 25 ha. Och självfallet är det, i pengar räknat, mera kännbart för skogsägaren med den större arean.

Gemensamt för de skogsägare jag pratat med är att de allihopa uppfattar sig som små. Småskaligheten relateras inte till grannen eller liknande, utan till skogsbolagen vilka enligt utsago har behandlat dem ganska styvmoderligt. En mycket vanlig kommentar har varit att skogsägarna här uppfattade sig som tillhörande den kategorin som skulle få hjälp som de sista, eftersom de menade att de i skogsbolagens tycke var för små för att vara ekonomiskt intressanta.

”Han är väl mest irriterad på Södra. Med Södra blir det mer och mer uppenbart att fast det är ett medlemsföretag, så är det inte en samarbetspartner utan det är någon man förhandlar med. Trots att det är medlemsägt, så är det mer som att man förhandlar med nån som vill tjäna pengar. Den lille skogsägaren kommer alltid i kläm. Det är alltid dom som har lite skog som får sämst villkor.”
(Hustru till skogsägare)

Upplevelsen av förlust varierar något med åldern. En äldre informant utvecklade sin egen teori om hur han uppfattade saken; han köpte gård och skog för många år sedan för 30.000 kr. Under de åren som han ägt fastigheten har han fått ut en hel del av skogen. Dessutom har fastigheten stigit i värde så att den i dag representerar ett värde på min. 3 miljoner kr., och om han nu förlorat 10% av skogen, så är det inte kännbart.

”Samtidigt kan man ju inte låta bli att tänka på, om vi ska överlämna till våra barn, så finns det ju inte så mycket att hugga nu, men de får väl hugga det som är.”
(Man i den högre pensionsåldern)

Det finns alltså olika sätt att resonera. Tillhör man den äldre generationen och har man aldrig haft sin utkomst enbart från skogen, så är det inte mycket som talar för att de ekonomiska konsekvenserna av stormen skulle bli katastrofalt kännbara. Det som man tar av skogen är kanske mest av allt för eget behov. Lite bekymmer för barnen, som möjligtvis kan tänkas ta över vid föräldrarnas frånfalle, är helt naturligt. Men som informanten påpekade ovan, de får hugga det som finns. Inte heller barnen, som sedan länge är vuxna och lever sina egna liv, skulle kunna

tänkas bli ekonomiskt beroende av skogen. Det är snarare tveksamt om de alls någonsin vill bosätta sig på föräldrargården. För människor i 70-80-års åldern verkar m.a.o. inte stormens framfart ha givit upphov till betungande bekymmer, deras överlevnad är inte beroende av att hugga ett visst antal träd om året. Och på frågan om arvet som skall ges vidare verkar de inte heller tycka att det egentligen är något att oroa sig över, förlusten har tydligen varit försumbar.

De yngre, som är i början av sin karriär så att säga, och som noggrant planerar för skogen och morgondagen upplever det naturligtvis på ett annat sätt. Men ingen i trakterna verkar ha drabbats så hårt att det inneburit en ekonomisk katastrof. Och även om somliga säger att de inte längre är skogsägare utan markägare, så råder det ingen tvekan om att trakterna kring Mien jämförelsevis har varit relativt förskonade.

Viktigt i sammanhanget är naturligtvis att det bland mina informanter inte funnits någon enda som uteslutande var beroende av skogen för sin utkomst. De äldre har sin pension, de övriga åldersgrupperna arbetar med annat för sin huvudsakliga försörjning. Däremot kan man konstatera att stormen Gudrun kanske har krossat drömmarna hos yngre skogsägare då de just genom planeringen har siktat mot att ha skogen som främsta inkomstkälla. Skogsbruket fordrar en mycket lång framförhållning för att det skall vara ekonomiskt lönsamt och för att det skall finnas en mångfald som gör driften hållbar. Den långsiktiga planeringen har inletts vid något tillfälle, antingen det är i denna eller förra generationen, och den innebär att man tänker både 10, 20, 30, 40 och 50 år fram i tiden.

Ekonomi är naturligtvis den påtagliga realiteten i detta sammanhang, men det finns dessutom också den emotionella delen som är ganska väsentlig. Skogsägarna kan ofta sina träd, de vet hur de mår, hur gamla de är etc. De tittar till dem och ser både individ-

erna och helheten. Efter stormen var det inte det samma och självfallet påverkas en människa psykiskt av att se en del av sitt livsverk ligga i spillror.

Man behöver dock inte vara skogsägare för att ha upplevt en viss påverkan på ekonomin. Som tidigare nämnts representerade investeringen i ett reservkraftverk en mycket ovälkommen och besvärande utgift för en del. Att sedan driva verket var inte heller billigt, en del av dem drog väldiga mängder bensin och det medförde en betydande extrautgift. Trots allt fanns det de som såg fördelar; man fick ganska snart reda på att elbolagen skulle dra av en årsavgift, 1.400 kr., på elräkningen och dessutom så konsumerade man ju ingen el under den strömlösa tiden. Som en informant uttryckte det:

”Man är väl inte smålänning för ingenting, besvär det var det, ja, men att spara, det kan uppväga mycket förtret.”

De som vanligtvis arbetar hemifrån fick ganska stora problem. De var ur stånd att kommunicera med samarbetspartners via telefon och internet och de kunde inte heller sitta hemma och bara arbeta med datorn eftersom de saknade ström. Hade någon från ett icke-drabbat område kallat till möte via e-mail, så fanns det föga förståelse för att man inte dök upp därför att man inte hade kunnat läsa sina mail. Sådär berättade en medelålders kvinna hur hon upplevde det:

”Men har du inte läst mailet? Ja men, sa jag, vi har ju ingen dator, telefonen funkar inte, mobilen funkar inte, jag har inte kunnat bli nådd. Då får man, vadå, är det strömlöst därute? Då lever dom där i Växjö, som ändå ligger så nära här, som i en skyddad verkstad.”

*Dom vet inte att sex mil utanför, så är det katastrof.
Just det är märkligt.
Och så blir man anklagad, jag blir så förbannad...*”

Avståndet mellan land och stad, så litet det än är, mångfaldigades på det psykiska och sociala planet och kunde på det fysiska planet plötsligt liknas med avståndet mellan Nordkap och Sydafrika.

De som jobbade ute hade problem med att hålla huset varmt under dagen när ingen var hemma. Men för de som arbetade hemifrån var värmen lika problematisk om inte mera. Avsaknaden av värme blir först riktigt påtaglig när man sitter stilla. Så länge man håller i gång går det bra, men sätter man sig ner i längre stunder för att arbeta börjar kylan krypa i händer och fötter.

Flera som i vanliga fall fick sin värme via direktverkande element kunde i princip någorlunda värma upp delar av huset med vedeldning i ett par eldstäder. Det förutsatte dock att man stannade hemma och skötte elden. Möten må vara möten, prioriteringen blev att klara vardagen. Det är inte omöjligt att man miste lite kunder på det kontot, men det kunde å andra sidan upplevas rätt bra att fatta sina beslut och vägra att känna sig stressad i vanlig ordning.

Skillnaden mellan land och stad blev i den här situationen mycket markant. Saker och ting sattes på sin spets och för vissa människor blev det att leva och bo på landet plötsligt ett mycket tydligt val. Alla fick sig en tankeställare, vissa glömde snabbt igen medan andra verkade bli betydligt mera medvetna om sina liv.

Inte minst för barnfamiljerna kunde det dessutom vara fråga om att ta ut ofrivillig ledighet från sitt arbete. De första dagarna då skolan var stängd måste någon av föräldrarna stanna hemma och ta hand om barnen. Vidare kunde det vara nödvändigt att vara hemma bara för att hålla en dräglig temperatur i huset. Skulle det vara så illa att man inte hade flera semesterdagar att ta ut, så fick man själv

betala sin ledighet vilket fick den att i vissa fall framstå som frihetsberövande.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att ingen i Mienområdet har upplevt en ekonomisk katastrof, men däremot kan det mycket väl tänkas att ekonomin har påverkats mera än vad man har önskat att ge uttryck för. Det kan förefalla slående att de som rent faktiskt mist en del av sin skog hade en tendens att bagatellisera förlusten, medan människor utan skog kunde framstå som mera drabbade.

HUMÖR OCH HÄLSA

Människan är tydligen en otroligt tålig varelse. Hon har en enastående förmåga att anpassa sig till rådande förhållanden och finna sig i omständigheterna. Många råkade i det uppkomna läget ut för situationer som skulle kunna få vem som helst att mista besinningen, bli ledsen, fly hals över huvudet till ett område med normala förhållanden eller annat mer eller mindre dramatiskt. När jag frågade informanterna hur de hade klarat det rent psykiskt så var den omedelbara reaktionen överlag att det hade gått alldeles utmärkt, det var väl inget etc.

När man befinner sig i en pressad situation och känner en viss vanmakt eller ilska som man inte vill utsätta sina närmaste för, är det inte ovanligt att man låter sin frustration gå ut över någon helt ovidkommande. "Den goda fienden" blir ett tacksamt offer som, utan att ha gjort sig förtjänad till denna obehagliga roll, får ta emot det ackumulerade raseriet.

I det ström- och telefonlösa läget var exempelvis växeltelefonisterna hos elbolagen eller personalen på Telias Felanmälan typiska exempel på goda fiender. Ingen av telefonisterna kunde göra något för att förbättra situationen, ingen av dem hade egentligen ansvar

för någonting, men de fick ta emot hur mycket utskällningar som helst eftersom det föreföll vara ett legitimt och skönt sätt att bli av med sin ilska. En del utnyttjade också denna kanal till fullo, medan andra resignerade och menade att det inte tjänade någonting till. Telefonister är fostrade till att bemästra jobbiga kunder och svåra situationer, men de är inte sena att visa tacksamhet och uppskattning om de någon gång får ros. En informant berättade att han ringde till Kreab för att säga att han tyckte att de gjorde ett strålande jobb. Han beskrev vidare att han vid nästa räkningstillfälle från bolaget fick en liten handskrivnen gul lapp på vilken telefonisten å egna och kollegers vägnar tackade honom för en mycket välkommen uppmuntran.

Ett äldre par talade mycket öppet om, att visst hade det uppstått en mängd irritationsmoment dem emellan och sett i backspeglarna blev det närmast lite komiskt även i deras ögon. Men det var antagligen först i intervjusituationen som ilskan och frustrationen äntligen kom upp i dagen och det verkade som det var en lättnad att kunna prata om det. Det visade sig för övrigt relativt ofta att folk släpar på en tung väska med gammalt groll och förtret och den kan bli ohanterlig som en hel amerikakoffert i en tillspetsad situation.

Alla informanterna kände åtminstone någon gång under den här tiden att gränsen var nådd, men om man riktade sin ilska eller ledsnad mot fel och ovidkommande person, så förnekade man samtidigt på detta sätt inför sin närmaste omgivning att man var på dåligt humör. Det var inte helt enkelt att veta vem eller vad man skulle vara arg på heller. Elbolagen? Telia? Kommunen? Länsstyrelsen? Regeringen? Det fanns många att välja bland. El- och telebolag var det som låg närmast till hands. Men det fanns också de, häribland en yngre kvinna, som hade väldig mycket kritik att framföra mot exempelvis kommunen. Där var man sen till att informera, sen till att hjälpa de äldre, sen till att knyta ihop trådarna, sen till att få växlarna att fungera, kort sagt sen till allting. Det

var inte många som vågade framföra den sortens kritik. Man kunde vara irriterad och ha synpunkter, men de flesta tyckte nog att bland annat kommunen gjorde sitt bästa. I detta konstaterande döljer sig möjligtvis också ett uttryck för att man inte själv önskar att engagera sig ytterligare. Kritiserar man för mycket och för öppet måste man kunna komma med förslag till hur man bättra skulle kunna göra. Inget blir någonsin bättre om man slår sig till tåls.

Som tur var inträffade det inga akuta sjukdomsfall. Självfallet tänkte många på hur det skulle gå om någon råkade illa ut, men det var som om alla hade änglavakt just den där vintermånaden. Däremot är det vanligt att sjukdomarna slår till efteråt när allt är över och man börjar andas ut. Spänningarna släpper och det är då man får påhälsning av diverse otrevligheter. Så också nu. Det kunde röra sig om vanliga förkylningar och dylikt, men det var till exempel också en kvinna som drabbades av depression. Så länge hon var tvungen att kämpa på i vardagen gick allting ganska bra. I samma ögonblick som hon inte behövde visa sig ”duktig” och tapper längre blev det däremot betydligt sämre och hennes humör påverkade dessutom hennes fysiska hälsa.

Många sade för övrigt att de sov mycket mer än vad de brukade, men att de ändå kände sig trötta. När allt var över erfor man en till synes fullkomligt orimlig trötthet. Samma fenomen gör sig gällande här; när spänningarna släpper är det inte bara så enkelt att man kan slappna av och utnyttja den nya situationen positivt. En utmatad kvinna uttryckte det såhär:

”Sen, när allt återgick till det normala igen kände jag mig trött, jättetrött. Och det var inte bara jag som var det, det tror jag vi alla var på nåt vis.”

Bland mina informanter fanns bara en person som levde ensam. Han var så van att gå ute i skogen och prata med sig själv att han knappast påverkades nämnvärt av den här situationen. Det blev

förstås lite mörkare, men han hade rikligt med stearinljus, och TV:n ansåg han sig inte vara särskilt beroende av. För hans del handlade den psykiska påfrestningen i så fall snarare om vissheten om att han definitivt var isolerad och avskuren från allting. Om man vanligtvis bara pratar i telefon en gång i veckan, så är det kanske inte så märkbart när man är utan. Vissheten om att man inte har möjligheten att använda den kan däremot kännas starkt.

När militären kom för att titta till och hjälpa denna pensionär var det alls inte frågan om att han ville ha någon hjälp. I stället ville han prata och det i en sådan grad att han formligen tryckte ner pojarna i stolen. Det oväntade besöket blev med andra ord oerhört uppskattat och medverkade kanske till att hela denna period kom att framstå ganska positivt.

De som arbetade och därmed kom ut i det fungerande samhället verkade tycka att det var så skönt att de hade kunnat jobba dygnet om. På dagarna var det inget fel på humöret, det var först vid konfrontationen med alla besvär som kylan, matlagningen, mörkret och smutsen på hemmaplan som sinnesstämningen sjönk igen. Den psykiska olusten kunde nästan kännas som att man rent fysiskt drog på sig något smutsigt, gick ner i en mörk kolkällare och blev kletig av något som inte gick att tvätta bort.

Det har varit svårt att utröna vad informanterna upplevde som det värsta med tiden efter stormen Gudrun. Det räcker med ett intervall på någon månad för att både glömma och förtränga upplevelser. Och uppfattningen om vad som var jobbigast skiljde sig naturligtvis från individ till individ. Att inte ha elektriskt ljus mitt i vintern betydde att mörkret blev så kompakt att man fick tråkigt. Man kunde inte se någonting. Inte heller kunde man se att städa. Under den mörka tiden städade man nödtorftigt, sopade lite och så. Man trivdes inte med det. Mycket värre blev det när det åter blev ljus och man upptäckte vilken smuts man levte i. Det gick som en rysning genom flera av mina informanter när de berättade just

om smutsen och hur illa de for både fysiskt och psykiskt av den odefinierbara smutskänslan. Egentligen handlade det mest om dammtussar, men det räckte för att förstärka känslan av kaos, avsaknaden av kontroll.

För somliga var avsaknaden av duschmöjligheter väldigt obehaglig. Men det gick i alla fall att avhjälpa, det gick att åka till olika ställen och få ett bad. Det handlar inte så mycket om huruvida man egentligen är smutsig, men snarare om att det finns ett outtalat krav om att man måste duscha varje dag för att vara socialt accepterad. Känslan av att vara renare bara för att man har strukna kläder styrker tanken om att det handlar om individens upplevelse av hur andra ser och uppfattar henne.

Förmodligen hade situationen varit lättare att hantera om man hade haft en början och ett slut att förhålla sig till, med andra ord om man vetat att eländet hade upphört exempelvis dag 8 klockan 12. I och med att man inte hade någon aning om hur länge det skulle pågå blev upplevelsen av hopplöshet mera intensiv. När Gäddeviksåsborna hade varit utan ström i 9 dygn och det började ryktas att dag 11 skulle antagligen någonting hända, så lättade genast stämningen. Ingen trodde väl i och för sig på något förrän det var ett faktum, och det sades naturligtvis en hel del ganska olika saker, men bara ryktesfloran ingav byborna visst hopp och bättrade på det slocknade humöret.

ÅTGÄRDER OCH FRAMTIDEN

Mienbygden har sin egen bygdegård som ligger i Gäddeviksås. Bygdegården används för diverse aktiviteter; kurser av olika slag, gymnastik, möten, sikfest, midsommarfest, teaterverksamhet med mycket mera. Bygdegården har de senare åren genomgått en större

renovering vilket bland annat inneburit installation av bergvärme, bastu och duschar.

I det i samband med stormen uppstådda krisläget installerades efter ungefär en vecka ett större reservkraftverk vid bygdegården. Samtidigt kom militären till platsen. Bygdegården öppnades alltså, vilket annonserades i Smp, och där fanns värme och möjligheter att laga mat. Tyvärr kunde man inte duscha eftersom duscharna då inte var färdigställda.

De två första dagarna var besöksfrekvensen låg. Man hade helt enkelt inte uppmärksammat att det var öppet. De få människor som tagit sig dit för att bland annat ladda batterier hade fått uppfattningen att det skulle vara öppet från morgon till kväll. Så blev det inte. Tredje dags morgon var dörren låst och öppnades först upp framåt kvällen. Och så fortsatte det. Bygdegården blev således en fungerande värmestuga och mötesplats, men bara kvällstid. En del bybor hade nog önskat sig dagtidsöppning också. Om detta rådde det inte delade meningar, folk hade ett reellt behov av en samlingsplats. Det handlade inte bara om värme, batteriladdning och matlagning, men nog så mycket om den sociala kontakten som legitimeras vid ett sådant tillfälle och på just ett sådant ställe. För någon enstaka individ tedde sig dock tanken om att gå dit ganska hemsk:

”Ja, vi visste nog att bygdegården var öppen, men vi tänkte som så, att där står dom och kivar om vem som ska in i duschen först, det ska jag, nej jag, och så står dom där i rader och tetas med varandra, så upplevde man det faktiskt när man tänkte på det. För där står ju alltid en massa folk och trängs, ja, jag var före dig. Jag avskyr flock.”
(Kvinna i 60-års åldern)

För somliga kunde det vara problematiskt att lämna hemmet eftersom man ju måste sköta eldningsen. Andra kunde kanske vara för trötta för att ens orka tänka på att ta sig dit. De flesta har dock givit uttryck för att de tyckte det var positivt att bygdegården fanns. På min fråga om de själva skulle kunna föreställa sig att vara aktiva beträffande exempelvis öppethållande och allmänt ansvarstagande blev många genast lite mer svävande i målet.

Ganska kort tid efter den i många avseenden mörka tid som följde i stormen Gudruns spår verkade det som om ett förbluffande stort antal människor hade mist intresset i det som hänt. På mina i många fall enträgna frågor om vilka tankar man gjorde sig apropå denna tid och inte minst, vilka tankar man gjorde sig om framtiden, var det påfallande många som faktiskt inte tyckte att den problematiken var värd att ägna så mycket tankar. Resonemanget var att nu var denna omgång över och borde glömmas och man ansåg det föga troligt att något liknande skulle hända igen inom en överskådlig framtid. Så mycket har redan blåst ner, det finns knappast mera som kan välta, sade man. Men detta är inte hela sanningen: Det finns visserligen enorma områden som knappast kan karaktäriseras som skog längre, men det finns också fortfarande gott om skogsområden där träden står aningen glesare än tidigare. Konsekvensen av det större avståndet mellan träden är att vid en storm kommer vindarna lättare att få grepp och välta nästa rond. En del träd står i dag inte alls lika stadigt som före stormen Gudrun, vilket innebär att det inte behövs särskilt kraftiga vindstötter för att få dem på fall.

Det finns åtskilliga skräckscenarier att måla upp, men någon annan får hålla i den penseln. Här kan bara konstateras att det är mera troligt än otroligt att bland annat Mienbygden kommer att drabbas av både ström- och telefonlöshet framöver. Inom åtminstone de närmast följande åren, då de med gul plast dekorerade kablarna fortfarande slingrar sig likt ormar på marken finns det stor risk för

avbrott. Brott på kablarna, avbrott i försörjningen. Så fort kablarna täcks med snö är det ingen som ser var de ligger. Till och med plasten kommer att täckas, och vad är lättare än att exempelvis köra av det hela med en maskin.

När kablarna kommer att grävas ner, framhäver man, då kan det inte längre hända något. Men man kan inte gräva ner dem överallt, en del mark är för stenig och på sina håll måste ledningarna upp i luften.

Förvisso har så gott som alla i dag garderat sig med ett litet större lager av batterier, fotogen och stearinljus. Man utesluter alltså inte helt att det kan bli nya strömavbrott, men väldigt få föreställer sig att det kan bli tal om mer än några timmar eller kanske något dygn. Det är en inställning som speglar en helt naturlig försvarsmekanism. Om man skall tänka i mera dystra och dunkla banor kan det plötsligt bli frågan om man överhuvudtaget står ut med tanken att bo på landsbygden.

Omvänt kunde man föreställa sig att ortsbefolkningen upphörde att förlita sig på vad myndigheter, el- och telebolag och andra instanser talar om och lovar. Att man i stället undersöker hur saker och ting reellt förhåller sig och inte minst, att man ställer krav i sin egenskap av medborgare i ett demokratiskt samhälle. Det ställer i sin tur krav på den enskilde eftersom det förutsätter ett aktivt engagemang. Och det förutsätter också en tro på att man kan driva igenom framsteg trots att man bor utanför städer och tätorter. Fortfarande kännetecknas landsbygden i mångt och mycket av en tämligen uråldrig mentalitet som innebär att det finns någon i toppen som har pengarna och därmed makten och denna någon kommunicerar man inte med. Det gäller att veta sin plats i samhället, vilket i det här fallet innebär att man lyssnar och nickar utan att komma med invändningar. Man kan tycka till i det tysta, men i det offentliga rummet håller man tyst.

Vill någon annan ta itu med de problem som landsbygden drabbas av är det bra. Men händer det ingenting, så är det som en självuppfyllande profetia. Somliga förefaller finna en viss njutning i att bli bekräftade i att det just aldrig händer något, för att så är det bara och så har det alltid varit. Med fog kan man fråga sig hur det alltid varit och varför det alltid varit. Där man tidigare bl.a. hade en fysisk slitsam och hård vardag var det nog inte konstigt om man inte orkade med mycket mera än just den. I dag lever människan på ett annat sätt, vilket en yngre kvinna uttryckte sig tacksamt över:

”Jag är så glad att jag är född i denna tid, att man slipper allt det här tunga jobbet.”

Skillnaden mellan de diffusa begreppen då och nu består i grova drag i att då arbetade man, på landet, ofta familjevis inom samma enhet, med arbeten som i fysiskt avseende var ganska betungande. Man var beroende av det arbete man utförde på ett ganska konkret sätt i och med att man själv odlade den mat man stoppade i munnen.

Nu arbetar man och kvinna på var sitt håll och ofta, men inte nödvändigtvis, med tämligen stillasittande jobb. Bor man i Mienbygden får man räkna med ett dagligt pendelavstånd på upp till 5-15 mil. Även om en del av de som bor på landet anser sig ställa något mindre materiella krav än sina gelikar i städerna, så är livsstilen också på landsbygden en helt annan nu än då. Ju mer man är borta hemifrån för att tjäna pengar, ju mer tekniska hjälpmedel har man behov för i hemmet. Annars kommer den relativt knappa tiden man har i hemmet att bli för ansträngande. Baksidan är att de olika hjälpmedel plus mera nöjesorienterade kapitalvaror kostar en del och då måste man ju jobba lite till. Tidsnöd har också ofta till följd att det handlas mer och mer pre-fabricerat mat. Ekorrhjulet är ett faktum.

En yngre, manlig informant pekade på problematiken med de stora avstånden till såväl jobben som barnens fritidssysselsättningar som fotboll, dans, hockey mm. Tiden som lades ner på körandet var inte så mycket han funderade över, men väl kostnaderna. Detta kan dock kompenseras av att boendekostnaderna på landsbygden oftast är en hel del lägre än i tätorterna.

På frågan om han skulle kunna tänka sig att jobba hemifrån var utsikten till bristande social kontakt egentligen det enda som fick honom att tveka. Om det fanns möjlighet till deltidspendlande hade det varit perfekt. Dock under förutsättning av att Mienbygden har en fungerande infrastruktur, vilket inte minst omfattar pålitlig el- och teleförsörjning. En ordentlig väg utan stora gropar överallt vore inte heller att förakta.

Lite oväntat kan man allmänt få uppfattningen av att den äldre generationen omedelbart verkar mera hörsamma inför att slå näven i bordet och ställa större krav. De yngre är svårare och mera svävande med hänsyn till vad de vill och inte vill och det kan fordras långa diskussioner för att nå fram till positiva resultat. För det mesta lyckas det att skönja konturerna till ett engagemang. Kanske hänger det ihop med den livscyklus man befinner sig i; de äldre har gott om tid, de yngre har sina arbeten, barnen med mera. Det gäller att ta vara på det engagemang som finns och att hålla eld i den lågan som brinner.

SAMMANFATTNING

Vilken lärdom har man då dragit av den stormfulla tiden som ledde till det i ordets rätta bemärkelse mörka Småland?

På det praktiska planet har folk i gemen blivit mera noga med sina förråd. Man har extra ljus, batterier m.m. och dessutom har

majoriteten numera inte bara en tunna med regnvatten, men också en dunk med dricksvatten. Många har skaffat reservkraftverk vilket kan synas stå i kontrast till den bland många rådande uppfattningen att ett liknande strömavbrott inte kommer att äga rum på många, många år. Upplevelsen var måhända så fasansfull att man inte vill riskera ens ett par timmar utan värme eller lyse.

Frågan är hur mycket uppmärksamhet gemene man för övrigt ägnar åt den sårbarhetsproblematik som man konfronterades med under vintern 2005.

Människan har en tendens att glömma väldigt fort. Man ska inte behöva dra omkring med negativa minnen, men en upplevelse av den kaliber som stormen Gudrun gav upphov till borde sätta fart på mer konstruktiv tankeverksamhet.

Vad kan man rent faktiskt göra för att undvika att samma sak händer en gång till? Naturens nycker kan man inte påverka, men man skulle kunna tänka sig möjligheten att påverka instanser som kommun, elbolag med många flera så att konsekvenserna på landsbygden inte blev lika omfattande vid ett annat tillfälle.

Att påverka förutsätter engagemang. Det räcker inte att man säger till sig själv och sin närmsta omgivning, att såhär får det inte vara, ingen bryr sig om oss härute. Man måste göra något för att få de så kallat ansvariga i tal, vinna gehör. Det ansvaret har man själv.

Mienbygden kan på sätt och vis betraktas som en utpost i Tingsryd kommun. Om Mienbygden ska ha en chans att göra sig hörd, ha en chans att få vettig information, få erforderliga hjälpmedel i tillfälle av kris, så måste också bygden placera sig själv på kartan.

I hela Tingsryd kommun pågår en avfolkningsprocess. Skall det överhuvudtaget vara ett realistiskt mål att få flera människor att

bosätta sig permanent i Mienbygden är det nödvändigt att alla bygdeinvånarna engagerar sig och ställer krav på en välfungerande infrastruktur. I annat fall får man räkna med att avfolkningen kommer att fortsätta och att försäljningen av hus och gårdar till sommargäster kommer att följa samma uppåtgående kurva som under senare år.

Det måste finnas en fungerande tele- och bredbandskommunikation, en fungerande elförsörjning liksom det ska finnas fungerande kommunikationsmedel i form av offentliga transportmedel. Det förutsätter en seriös dialog med kommunen, som naturligtvis själv måste ha ett intresse i att också ytterområdena får flera invånare, vilka ju var och en utlöser en viss summa pengar i form av statsbidrag.

Det behövs en fungerande infrastruktur för att få upp invånarantalet, men också för att få de befintliga invånarna att stanna kvar. Antalet människor är en viktig faktor när det gäller prioriteringen av information. Flera människor ställer större krav.

Informationen i ett krisläge är oerhört viktig. Inom Mienområdet kommer Miengruppen tillsammans med i bygden existerande föreningar att ta initiativ till en mycket enkel handlingsplan för hur man kan/ska agera när ett krisläge uppstår. Det är av yttersta vikt att man kommer att ha möjlighet att kommunicera med de instanser som först får reda på att ett krisläge är under uppsegling. I det läge som uppstod efter stormen Gudrun kunde man konstatera att här fanns varken lyse eller telefon.

Skulle man råka i ett allvarigare läge, då den vanliga telekommunikationen sätts ur funktion och exempelvis en skogsbrand inträffar skulle man troligen inte nöja sig med samma informationsnivå som under stormen. Den var med andra ord inte acceptabel. Det är möjligt att man inte behöver utmåla skräckvisioner, men det kan inte skada att ha fantasi att föreställa sig tämligen realistiska scenarier. Väsentligt är i alla fall att befolkningen i alla ålderskategorier

har en uppfattning om vad de kan och bör göra i fall någonting skulle inträffa.

Katastrofers omfattning varierar naturligtvis. Vi kan aldrig på förhand veta hur man kommer att gradera en katastrof. Och det är egentligen också ganska oväsentligt. I samma ögonblick man talar om en katastrof är det för att det har uppstått en allvarlig situation och för att kunna bemöta denna situation måste man ha en beredskap.

Man kan i detta sammanhang förvånas lite över att det i den offentliga debatten har pratats så väldigt mycket om avsaknaden av en fungerande beredskap i samband med Tsunami-katastrofen, men att det däremot inte sagts många ord om stormkatastrofen som ägde rum på nationellt plan. En katastrofberedskap skall alltid finnas, skall alltid fungera. Så var inte fallet vid tiden för stormen Gudruns irrfärder.

Det är viktigt att inför framtiden få folk, och inte minst de yngre, att engagera sig. Viktigt att det ställs krav på fungerande förutsättningar för ett drägligt och möjligt boende på landsbygden. Viktigt att alla parter inte bara lämnar allting åt sitt öde och förlitar sig på att det där är det nog någon annan som tar hand om.

Gäddeviksås, december 2005

Claire Lieberath

Etnolog och projektledare för EU-projektet Storm över Mien

TEMAHELG

I oktober 2005 ordnades i Gäddeviksås Bygdegård en temahelg vars innehåll i hög grad baserade sig på intervjumaterialet. En viktig frågeställning handlade om information och infrastruktur och det föll därför helt naturligt att bjuda in såväl TeliaSonera som Kreab och Eon att delta. Representanter från dessa företag fick möjlighet att förklara vad som hänt, hur det kunde gå så pass illa som det gjorde samt vad de kan och tänker göra framöver för att undvika förödelse av liknande omfattning. Dessutom deltog ansvariga från Tingsryds kommun och Länsstyrelsen för att ge sin version av det egna agerandet, vilket av befolkningen ofta upplevts som ganska bristfälligt. Flera andra aktörer var på plats och det fanns tillfälle att både lyssna och själv göra sig hört.

STORM ÖVER MIEN

Miengruppen hälsar välkommen till två spännande temadagar i Gäddeviksås Bygdgård

Lördag 15 oktober 2005

- Kl. 11.00 UTSTÄLLNINGEN ÖPPNAR
Kl. 11.50 PRESENTATION av stormutställningen, Miengruppen
Kl. 12.00 KREAB, Ingemar Svensson, nätchef
Kl. 13.15 TELIA, Bo Rybrand, kundansvarig TeliaSonera Sverige AB
Kl. 14.00 GEMENSAM FRÅGESTUND MED TELIA OCH KREAB
Kl. 14.15 SERVERING årtsoppa och korv utomhus, i samarbete med CIVILFÖRSVARET som också svarar på frågor
Kl. 15.00 TINGSRYDS KOMMUN, Ann-Christine Vösu, kommunchef och Jörgen Larsson, planeringssekr.
Kl. 16.00 LÄNSSTYRELSEN, Claes Sjöblom, länsråd
Kl. 17.00 BERÄTTARSTUND FÖR BARN OCH VUXNA I STEARINLJUSENS SKEN, Anna Lilljequist, Berättarnätet Kronoberg/Sagomuseet Ljungby berättar stormminnen
Kl. 18.30 ELDSLUKAREN Mr. Bentone med assistent. FYRVERKERI
Kl. 19.30 STORMSUPÉ – Anmälan tel. 0459 85105

Söndag 16 oktober 2005

- Kl. 11.00 UTSTÄLLNINGEN ÖPPNAR
Kl. 11.15 LRF, Helene Lantz, stormsamordnare
Kl. 12.00 HEMVÄRNEN, Dan Fjällström, chef för 11. Hemvärnsbataljonen
Kl. 13.00 SYDKRAFT, Conny Svensson, regionchef
Kl. 14.00 SERVERING årtsoppa och korv CIVILFÖRSVARET/Miengruppen
Kl. 14.30 ARBORIST (= trädbeskärningsexpert), uppvisning av Jan-Roelf Sikkema
Kl. 15.30 PRAKTISK EL-KURS, Björn Jäderås

Övriga deltagare:

Moderator under lördagen: **Jan Johansson**, Vetlanda. Lågstadiebarn från **Trojaskolan** deltar med teckningar och berättelser. **Lindgrens Järnhandel** visar olika föremål som är praktiska att ha hemma inför nästa storm. **Smålandsposten**, **Föreningsparbanken Tingsryd** m.fl. Rithörna för alla barn.
Kaffeservering båda dagarna

MIENGRUPPEN

Smålandsgruppen
i samverkan med Leader+

